

SAĞLIK HAKKI VE HASTA HAKLARI

Dr. M. Levent ÖZGÖNÜL
Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
2015

Amaç;

- Sağlık hakkı ve hasta hakları kavramlarının tarihsel ve kavramsal temellerini sunmak.

Hedef;

- Sağlık hakkı ve hasta hakları kavramlarına bütüncül olarak bakabilmenizi sağlamak

Temel Kavramlar;

- Hukuk
- Deontoloji
- Ahlak
- Etik

Hukuk

- Hukuk kelimesi; **Arapça** "hak" kökünden gelir ve kelimenin çoğuludur.
- **Türk Dil Kurumu'na** göre hukuk kelimesi, "Toplumu düzenleyen ve devletin **yaptırım** gücünü belirleyen yasaların bütünüdür".
- Bunun dışında hukukun "**haklar**" anlamı da vardır.

Deontoloji, Tıbbi Deontoloji

- **Deonto:** Görev yükümlülük
- **Logia:** Bilgi, bilim
- **Deontoloji:** Yükümlülük/görev bilgisi/bilimi
- **Tıbbi Deontoloji:** Hekimlerin/sağlık çalışanlarının görev bilgisi
- Hekimlerin/sağlık çalışanlarının bilmek ve uygulamak zorunda oldukları etik ilke ve kuralların neler olduğunu bildirir.

Ahlak

- Töre
- Gelenek
- Kùltür
- Törel davranış

Değerler bütünü

ETİK-TIP ETİĞİ

1. Etik sözcüğü eski Yunancadan gelmektedir. Günümüzdeki anlamı, insan tutum ve davranışlarının iyi (doğru) ya da kötü (yanlış) yönden değerlendirilmesidir.
2. Tıp Etiği; tıp/sağlık alanındaki tutum ve davranışlarının iyi (doğru) ya da kötü (yanlış) yönden değerlendirilmesidir.

ETİK

- Betimleyici Etik
- Normatif Etik
- Meta Etik

Temel Etik İlkeler

- Özerkliğe Saygı İlkesi
Aydınlatılmış Onam
- Yararlılık İlkesi
- Zarar Vermeme İlkesi
- Adalet İlkesi

Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınıflandırılması

Haklar

- Negatif Statü Hakları
- Pozitif Statü Hakları
- Aktif Statü Hakları

Negatif Statü Hakları

Kişinin devlet tarafından aşılamayacak ve dokunulamayacak özel alanının sınırlarını çizen hak ve hürriyetleri kapsar.

“koruyucu haklar” “kişisel haklar”

Konut dokunulmazlığı hakkı, kişi güvenliği hakkı, din hürriyeti, düşünce hürriyeti

Pozitif Statü Hakları

- Bireylere devletten olumlu bir davranış, bir hizmet, bir yardım isteme imkânını tanıyan haklardır. "isteme hakları" "sosyal haklar"
- Çalışma hakkı, sağlık hakkı, konut hakkı, sosyal güvenlik hakkı bu tür haklardandır.

Aktif Statü Hakları

- Siyasi haklar
- Seçme ve seçilme hakkı, siyasi parti kurma hakkı

İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi

- Uzun ve özverili bir geçmiş
- Birbirini izleyen üç kuşak içinde gerçekleşmiş ve sürmektedir

I. Kuşak İnsan Hakları

Kişisel ve siyasal haklar

Özelliği; Koruyucu haklar

- Devleti sınırlandırır;
"Devlet kişinin özel alanına girmez"
- Siyasal haklar;
"Yönetime katılma"

II. Kuşak İnsan Hakları

Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar

- Temelinde sosyal eşitlik olan haklardır.
- "Sosyal Devlet" anlayışı belirlenmiştir.
- Temel insan hakları, bu kategoride yer almaktadır.

III. Kuşak İnsan Hakları

Teknolojinin ve bilimsel ilerlemenin yarattığı sorunlar sonucu gelişmiştir.

Örnek; Eğitim, çocuk, kadın ve hasta hakları

Sağlık hakkı ve hasta hakları

İnsan haklarının ikinci aşamasında devreye girmiş, üçüncü aşamasında ise ayrıntılı olarak geliştirilmiştir

IV. Kuşak İnsan Hakları

Bilimin kullanılarak insan kopyalamasının önlenmesi örnek olarak verilebilir.

ULUSLARARASI DÜZENLEMELERDE SAĞLIK HAKKI

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Tüm insanların "insan olmaları sıfatıyla"
"SAĞLIK HAKKI" na sahiptir.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi

Madde 25

1. . Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve **tıbbi bakım** hakkı vardır. Herkes, işsizlik, **hastalık**, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda **güvenlik hakkına sahiptir**.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
(*Universal Declaration of Human Rights: UDHR*)
Birleşmiş Milletler Genel Kurulu **10 Aralık 1948**
Türkiye **06 Nisan 1949** da onaylamıştır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi

"Sağlık standardı hakkı"

Avrupa Sosyal Şartı madde; 11

"Sağlığın Korunması Hakkı"

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi Madde; 35

Sağlık Hizmetleri

ULUSAL DÜZENLEMELERDE SAĞLIK HAKKI

Türk hukukunda Anayasa düzeyinde ilk kez 1961 Anayasası Madde 49

- " Devlet herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ... sağlamakla ödevlidir"
- Devlet açısından pozitif yükümlölük

1982 Anayasası Madde; 17

"yaşam hakkı"

- "Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
- Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz."

Buna maddeye göre tüm yurttaşların yaşama hakları devlet güvencesi ve onun pozitif yükümlülüğü kapsamı içinde koruma altındadır

1982 Anayasası madde; 56 "Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması"

- Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
- Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.

HASTA HAKLARI

- **Tanımı**

Temel insan haklarının bir alt başlığı olan hasta hakları, insan haklarının sağlık hizmetine uyarlanması

- Sağlık hizmetinin alınması sırasında insanların yararlandığı haklara hasta hakları denilmektedir
- Hasta hakları, kaynağını uluslararası insan hakları belgeleri ve sözleşmelerinden alır.

Uluslararası Bildirgelerde Hasta Hakları

- **1972 Amerika Hastaneler Birliği Hasta Hakları Bildirgesi:** Bu bildirgede hastanın hastalığının tanısına, tedavisine ve gelişimine ilişkin doğru, eksiksiz ve anlayabileceği dilde bilgi almaya ve akla uygun bir karar verebilmesine olanak sağlanmasını beklemeye hakkı olduğu belirtilmiştir

Dünya Hekimler Birliği Hasta Hakları Bildirgeleri

- Hasta haklarını uluslararası çapta, kapsamlı olarak düzenleyen ilk belge 1981 yılında Lizbon'da imzalanan Dünya Hekimler Birliği Hasta Hakları Bildirgesi'dir.
- 1995'te Bali'de yeniden ele alınarak yenilenmiş, en son olarak ta 2005 Santiago Bildirgesi ile geliştirilmiştir.

Santiago Bildirgesi

- Nitelikli Sağlık Hizmeti Alma Hakkı
- Seęim Yapma Hakkı
- Kendi Kaderini Belirleme Hakkı
- Bilinci Kapalı Hastaya Yaklaşım
- Yasal Yeterlilięi Bulunmayan Hastaya Yaklaşım
- Hastanın İsteğine Karşın Yapılan Girişimler
- Bilgilenme Hakkı
- Gizlilik Hakkı
- Sağlık Eęitimi Hakkı
- Onurunu Koruma Hakkı
- Dini Destek Hakkı

HASTA HAKLARINA İLİŞKİN AVRUPA STATÜSÜ

BÖLÜM 2 : HASTALARA AİT 14 HAK

Roma, Kasım 2002

- 1.Koruyucu Tedbirlerin Alınması Hakkı
- 2.Yararlanma Hakkı
- 3.Bilgi Hakkı
4. Rıza (onay) Hakkı
- 5-Özgür Seçim Hakkı
- 6-Özel ve Gizlilik Hakkı
- 7-Hastaların Vaktine Saygı

HASTA HAKLARINA İLİŞKİN AVRUPA STATÜSÜ

BÖLÜM 2 : HASTALARA AİT 14 HAK

Roma, Kasım 2002

8-Kalite Standartları Hakkı

9-Güvenlik

10-Yenilik Hakkı

11-Gereksiz ağrı/acı ve Sıkıntıdan Sakınma Hakkı

12-Kişisel Tedavi Hakkı

13-Şikayet Hakkı

14-Tazminat Hakkı

Ülkemizde Hasta Hakları Uygulamaları

- Hasta Hakları Yönetmeliđi 01.08.1998
- Hasta Hakları Yönergeleri 2005, 2011, 2012
- Hasta Hakları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. 08.05.2014

Hasta Hakları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 08.05.2014

- 1998 yönetmeliğinde önemli ve temel değişiklikler yapılmıştır.
- Hastaların yeterlilikleri
- Hasta hakları birimlerinin yapıları
- Hastaların Hakları ile birlikte sorumlulukları da tanımlanmıştır.

Hasta Hakları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik 08.05.2014

- "Bilgilendirmenin Kapsamı
- "Rıza Formu
- "Rızanın Kapsamı ve Aranmayacağı Haller
- "Hastanın Uyması Gereken Kurallar
- "Hasta İletişim Birimleri, Hasta Hakları Kurulları, Sertifikalı Eğitim
- "Kurulun Görevleri, Çalışma Usul ve Esasları

• **DİKKATİNİZ İÇİN TEŞEKKÜRLER**

leventozgonul@akdeniz.edu.tr